

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
“הפרעות נפשיות בספרות חז”ל”
פרופ' ברק כהן | המחלקה לתלמוד ותורה שבעל פה
“Mental Disorders in Rabbinic Literature” | 09-1868-01

סמינריון	סוג הקורס:
4	היקף נ"ז:
תשפ"ז	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
חמישי, שעה 12:00 – 14:00	יום ושעה
שני, שעות 12:00 – 14:00	שעת קבלה:
Barak.cohen@biu.ac.il	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

הסטודנט יכיר את בעלי הפרעות הנפשיות בספרות חז"ל, דרך זיהויים והמשמעות ההיסטורית-חברתית הנובעת מדיונים אלה. הלימוד מבוסס על דיון משווה לספרות הרפואה היוונית-רומית של התקופה. הלימוד מבוסס על מגוון מקורות מספרות חז"ל, מקבילות ושינויי נוסח (לימוד עיוני-ביקורתי, כמקובל). השיעורים יהיו מחולקים על פי סוגי המינוחים השונים והמקורות המתארים סוגים שונים של הפרעות נפשיות, תוך שילוב מגוון דיסציפלינות: רפואה רומית, היסטוריה, רפואה מודרנית (פסיכיאטריה) ועוד.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים יתארו את המנוחים המיוחדים של בעלי הפרעות בספרות חז"ל
2. הלומדים יתארו את הפרעות שנלמדו בכיתה
3. הלומדים יכתבו מה היה מעמדם של בעלי הפרעות בתקופת המשנה והתלמוד

מיומנויות

1. הלומדים יאבחנו את הפרעות השונות באמצעות איסוף וניתוח המידע העולה מתוך המקורות
2. הלומדים יוכלו לבצע מחקר השוואתי בין הפרעות המתוארות אצל חז"ל לבין הספרות הרפואית-רומית

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
2-1	מבוא כללי: חז"ל והידע רפואי בא"י במאות הראשונות	הרצאה פרונטלית	מ' בר-אילן, "הרפואה בארץ ישראל במאות הראשונות לספירה", קתדרה 91 (תשנ"ט), עמ' 31-78; מומלץ לקריאה: C. Thumiger, "A History of the Mind and Mental Health in Classical Greek Medical Thought," History of Psychiatry 29 (2018): 1-14	

		הרצאה פרונטלית	בעיית המקורות: המקורות העומדים לרשותנו בנושא ודרכי זיהוי מחלות	3-4
	מרצה אורח (זום): ד"ר מרדכי שיפמן. פסיכולוגי קליני (ישיבה אוניברסיטה, ניו-יורק)	הרצאה פרונטלית	השוטה א: הספרות התנאית הארצישראלית – מי הוא השוטה? מהם מאפייניו הפיזיים? והנפשיים?	5-6
		הרצאה פרונטלית	השוטה ב: הספרות התנאית והאמוראית הארצישראלית – מהו מעמדו ההלכתי של השוטה?	7-8
	L. Lemhaus, "Medical Approaches to Disability in Rabbinic Traditions," in Laes, C. (ed.), <i>Disability in Antiquity</i> , London: Routledge 2017, 440-451	הרצאה פרונטלית	השוטה ג: ההתפתחות המושגית של השוטה בתלמוד הבבלי	9-10
	H. Shy, "Ruah Ra'a' (Melancholy) as Seen by Medieval Commentaries and Lexicographers," <i>Korot</i> 8 (1982): 94-105	הרצאה פרונטלית	"רוח רעה": מה היא "רוח רעה"? מהן ביטוייה הפיזיים? מה ידוע על "רוח רעה" במקורות מקבילים? מהן נסיבות הופעתה מקורות חז"ל?	10-11
			סיכום ומסקנות (סמסטר א)	13-12
	פרויס, הרפואה בתלמוד, עמ' 489-473; J. Rainbow, "The Derivation of Kordiakos: A New Proposal," <i>Journal for the Study of Judaism</i> 39 (2008): 255-266		תיאורי הפרעות נפש ללא מינוח	15-14
	ולר, צער ומצוקה, עמ' 91-46		תיאורי צער קיצוני ומצוקה נפשית בספרות חז"ל	17-19
	מרצה אורח (זום): ד"ר מרדכי שיפמן. פסיכולוגי קליני (ישיבה אוניברסיטה, ניו-יורק)		"טירוף דעת": מיהו? מהם מאפייני מחלתו? מהן ההלכות הקשורות במי שנטרפה דעתו בספרות התנאית והאמוראית?	20-21
			הדרכה ביבליוגרפית: כתיבת עבודות	22-23
			סיכום ומסקנות	24

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
רפרט	10% מהציון הסופי
עבודה סמינריונית	90% מהציון הסופי

 דרישות הקורס
נוכחות ועבודה סמינריונית

 דרישות קדם
לקורס זה אין דרישות מוקדמות.

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה

- אלבק, ש' הראיות בדיני התלמוד, רמת-גן תשמ"ז, עמ' 92-97
- אלון, מ' המשפט העברי: תולדותיו, מקורותיו עקרוניתיו, ירושלים, תשמ"ח, עמ' 481-480
- בר, מ' אמוראי בבל: פרקים בחיי הכלכלה, רמת-גן תשל"ה, עמ' 284-281 (יחסם של האמוראים לרופאים ורפואה)
- בר-אילן, מ' "הרפואה בארץ ישראל במאות הראשונות לספירה", קתדרה 91 (תשנ"ט), עמ' 78-31
- גוגנהיימר, ח' "גנדרופס-קנטרופיס: הערות למילון התלמודי", לשוננו לה (תשל"א), עמ' 210-207
- ולר, ש' נשים בחברה היהודית בתקופת המשנה והתלמוד, תל-אביב תש"ס, עמ' 177-161 (נשים וידע רפואי)
- ____. צער ומצוקה בסיפורי התלמוד, תל-אביב 2012, עמ' 225-215
- פרויס, י' הרפואה במקרא ובתלמוד, ירושלים תשע"ג, עמ' 489-473
- שיינפלד, א' נזיקין, ירושלים תשנ"ב, עמ' 45-42, 349-350

- Abrams, J. *Judaism and Disability: Portrayals in Ancient Texts from the Tanach through the Bavli*, Washington: Gallaudet University Press 1998, pp. 168-197
- Lehmhaus, L. "Medical Approaches to Disability in Rabbinic Traditions," in Laes, C. (ed.), *Disability in Antiquity*, London: Routledge 2017, 440-451
- Rainbow, J. "The Derivation of Kordiakos: A New Proposal," *Journal for the Study of Judaism* 39 (2008), 255–266
- Shy, H. "‘Ruah Ra’*a*’ (Melancholy) as Seen by Medieval Commentaries and Lexicographers," *Korot* 8 (1982): 94-105
- Straus, R. 'The Shoteh and Psychosis in Halakhah with Contemporary Clinical Application," *The Torah U-Madda Journal* 12 (2004): 158-178
- Thumiger, C. "A History of the Mind and Mental Health in Classical Greek Medical Thought," *History of Psychiatry* 29 (2018): 1-14.